

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАРУБІЖНОМУ РИНКУ

УДК 658

ГАРАФОНОВА О. І.

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

РИЗИКООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗОВНІШНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті досліджено особливості трактування базових понять ризикоорієнтованого підходу. Обґрунтовано актуальність даного підходу в умовах інтеграційних процесів вітчизняної економіки. Визначено специфіку реалізації підходу на вітчизняних промислових підприємствах. Запропоновано визначення ризикоорієнтованого підходу у контексті забезпечення економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Запропоновано процедуру впровадження зазначеного підходу у систему економічної безпеки підприємств і визначено відповідальних виконавців.

Ключові слова: економічна безпека підприємств, зовнішньоекономічна діяльність, ризик, управління.

GARAFONOVA O. I.

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

RISK-ORIENTED APPROACH IN THE ECONOMIC SECURITY OF FOREIGN ACTIVITY OF ENTERPRISES

The features of the interpretation of basic concepts of risk-oriented approach have been analysed in the article. The urgency of this approach in terms of the integration process of the national economy has been grounded in the article. The specificity of approach implementation at domestic industrial enterprises has been determined. A definition of risk-oriented approach in the context of the economic security of foreign economic activity of national enterprises has been presented by the author. A procedure for implementing of this approach into the system of economic security of companies has been given and the responsible performers have been defined in the article.

Keywords: economic security, foreign economic activity, risk, management.

Вступ. Активізація євроінтеграційних процесів обумовлює зміну орієнтирів у діяльності вітчизняних промислових підприємств. Це пояснюється недостатнім попитом на продукцію таких підприємств на внутрішньому ринку і обумовлюється потребою виходу на зовнішні ринки. Така ситуація генерує нові ризики і загрози у діяльності вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) і потребує відповідних заходів, спрямованих на удосконалення їх економічної безпеки. Актуальним стає ризикоорієнтований підхід у діяльності підприємств, що забезпечує ідентифікацію, об'єктивізацію та формалізацію наявних ризиків і загроз, а це є підставою для реакції менеджменту підприємств на такі загрози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою економічної безпеки та управління ризиками займаються як вітчизняні, так і іноземні науковці. Серед праць, що висвітлюють окреслені проблеми, необхідно виділити праці таких авторів, як О. Барановський, І. Білько, Т. Васильців, М. Войнаренко, В. Гапоненко, В. Геєць, С. Довбня, М. Камлик, М. Кизим, В. Кириленко, Г. Козаченко, В. Лукянова, О. Ляшенко, В. Мак-мак, І. Манцуров, І. Мігус, В. Мунтіян, В. Нижник, Ю. Погорелов, В. Сенчагов, А. Сухоруков, М. Флейчук, В. Франчук, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Шликов, В. Ярочкін та інші.

Метою статті є визначення ролі і місця ризикоорієнтованого підходу у забезпеченні економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Ризикоорієнтований підхід потребує обґрунтування термінологічного апарату, що використовується у процесі його формування. Відповідно доцільно розглянути такі поняття, як загроза та ризик, оскільки саме вони впливають на глибинне розуміння сутності підходу. Як зазначає Васильців Т.Г., можливість появи економічних загроз і небезпек для підприємництва виникає насамперед через конфлікт інтересів суб'єктів підприємницького середовища (а також засобів їхнього досягнення) і дії чинників зовнішнього та внутрішнього середовища його функціонування [1, с. 26].

До найбільш розповсюджених визначень терміну «загроза» належать:

– загроза – це такий розвиток подій, внаслідок яких збільшується можливість або з'являється вірогідність порушення нормального функціонування підприємства та заподіяння збитків [2, с. 93];

– загроза як зміни в зовнішньому або внутрішньому середовищі, які приводять до небажаних змін предмета безпеки (підприємства)" [3, с. 4];

– загрози як реальні чи потенційно важливі дії або умови навмисного чи випадкового (ненавмисного) порушення режиму функціонування підприємства шляхом заподіяння матеріальних (прямо або непрямо) збитків, що призводить до фінансових втрат, зокрема і до втрати вигоди [4, с. 31];

– загрози – це потенційні або реальні умови, фактори чи дії фізичних та юридичних осіб, що порушують нормальний фінансово-економічний стан суб'єктів підприємницької діяльності і здатні заподіяти великої шкоди аж до припинення його діяльності [5, с. 41; 6, с. 52];

Стосовно визначення поняття «ризик», то їх кількість взагалі дуже велика, тому доцільно навести лише найбільш відомі праці та визначення, які зустрічаються у багатьох наукових публікаціях із зазначеної проблематики.

І.П. Мігус та С.М. Лаптев ризиком називають результат впливу загроз на господарську діяльність суб'єктів господарювання [7].

Н.Н. Пойда-Носик зазначає, що ризики виступають джерелами загроз для фінансової безпеки, оскільки саме ризики генерують потенційну можливість завдання шкоди суб'єкту господарювання [8].

О.М. Ляшенко розглядає ризик як усвідомлену частину загрози та як свідому дію, що може мати негативні наслідки та стати загрозою [9, с. 248-249].

Цікавим є підхід наведений у статті Рудніченка Є.М. [10], де розмежовуються такі поняття, як "небезпека", "загроза" та "ризик" (рис. 1).

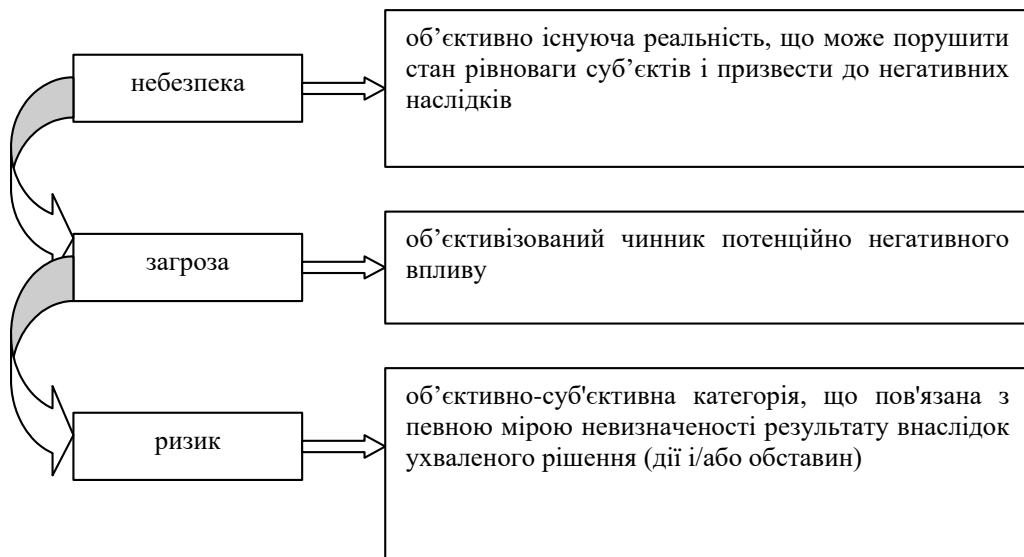

Рис. 1. Взаємозв'язок понять "небезпека", "загроза", "ризик" [10]

Також наведено таке трактування зазначених понять:

- небезпека – це об'єктивно існуюча реальність, яка може порушити стан рівноваги суб'єктів і призвести до негативних наслідків;

- загроза – це наслідок небезпеки у вигляді об'єктивізованого чинника потенційно негативної дії;

- ризик – це об'єктивно-суб'єктивна категорія, що пов'язана з певною мірою невизначеності результату внаслідок ухваленого рішення (дії і/або обставин).

Зазначимо, що ми не акцентуємо увагу на втратах, оскільки існує таке поняття, як "виправданий ризик", тобто ризик – це не лише втрати, а також певні можливості, що можуть мати позитивний вияв у вигляді додаткових надходжень (прибутку) [10].

Враховуючи специфіку наведених понять та особливості забезпечення економічної безпеки вітчизняних суб'єктів ЗЕД, під безпекоорієнтованим підходом доцільно розуміти комплекс управлінських заходів, спрямованих на забезпечення економічної безпеки підприємства за рахунок деактивації ризиків і загроз діяльності підприємства.

Реалізація зазначеного підходу повинна відбуватись на рівні всього підприємства і забезпечуватись відповідним управлінським впливом щодо обов'язковості виконання розроблених заходів. Відповідальними виконавцями у реалізації безпекоорієнтованого підходу повинні бути працівники відділу економічної безпеки та зовнішньоекономічної діяльності. При цьому загальний контроль за їх ефективною і швидкою реалізацією покладається на керівників відповідних структурних підрозділів. Для цього формуються відповідні регламенти та інструкції щодо реагування виконавців на потенційно-небезпечні ситуації та попередження небезпечних та ризикованих явищ у процесі діяльності підприємства.

Висновки. Таким чином, враховуючи суттєві зміни у діяльності вітчизняних підприємств-суб'єктів ЗЕД, ризикоорієнтований підхід є одним з ефективних управлінських інструментів, що забезпечує мінімізацію ризиків і загроз діяльності підприємств та певним чином удосконалює існуючу на підприємстві систему економічної безпеки.

Література

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т.Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
2. Гапоненко В.Ф. Экономическая безопасность предприятия: подходы и принципы / В.Ф. Гапоненко, А.А. Безпалько, А.С. Власков. – М. : Ось-89, 2006. – 208 с.
3. Тамбовцев В.Л. Объекты экономической безопасности России / В.Л. Тамбовцев // Вопросы экономики. – 1994. – № 12. – С. 45–54.
4. Ярочкин В.И. Предприниматель и безопасность / В.И. Ярочкин. – Ч. 2. – М. : Изд-во «Экспертное бюро», 1994. – 112 с.
5. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект / М.І. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
6. Мак-Мак В.П. Служба безопасности предприятия как субъект частной правоохранительной деятельности : дисс. ... канд. юрид. наук / В.П. Мак-Мак. – М., 2003. – 210 с.
7. Мігус І. П. Необхідність розмежування понять "загроза" та "ризик" при діагностиці економічної безпеки суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / І. П. Мігус, С. М. Лаптев. — Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=821>.
8. Пойда-Носик Н. Н. Ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. Н. Пойда-Носик. — Режим доступу : www.teologia.org.ua/20110920172/statti/dokladi/riziki-i-djerela-zagroz-finansoviie-bezpeci-akcionernix-tovaristv-u-suchasnix-umovax-172.html.
9. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : [монографія] / О. М. Ляшенко. — Луганськ : СЛУ ім. В. Даля, 2011. — 400 с.
10. Рудніченко Є. М. Загроза, ризик, небезпека: сутність та взаємозв'язок із системою економічної безпеки підприємства / Є. М. Рудніченко // Економіка. Менеджмент. Підприємство : зб. наук. праць. – Луганськ : СЛУ ім. В. Даля, 2013. – Вип. 25. Ч. I. – С. 188–195.

Надійшла 07.11.2016; рецензент: д. е. н. Рудніченко Є. М.